

Ks. Antoni Bartoszek

Apostolstwo Chorych
100-letnie doświadczenie duchowe –
podstawy teologiczne – perspektywy pastoralne

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

Antoni Bartoszek

– prezbiter archidiecezji katowickiej, teolog moralista; od 2001 r. pracuje w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; autor trzech książek, w tym *Człowiek w obliczu cierpienia i umierania. Moralne aspekty opieki paliatywnej*, Katowice 2000; *Seksualność osób niepełnosprawnych. Studium teologicznomoralne*, Katowice 2009; autor prawie 100 publikacji naukowych; kierunki badań: teologia moralna społeczna, bioetyka, etyka seksualna, nauki o rodzinie. Od 2001 r. – kapelan Ośrodka dla Osób Niepełnosprawnych Najświętsze Serce Jezusa w Rudzie Śląskiej.

Apostolstwo Chorych

100-letnie doświadczenie duchowe –
podstawy teologiczne – perspektywy pastoralne

Ks. Antoni Bartoszek

Apostolstwo Chorych

100-letnie doświadczenie duchowe –
podstawy teologiczne – perspektywy pastoralne

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2024

RECENZJE

Ks. Marek Chmielewski

Ks. Marian Machinek

**Europejskie
Miasto Nauki
Katowice 2024**

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Wstęp	9
Rozdział pierwszy. 100-letnie doświadczenie duchowe Apostolstwa Chorych	21
1. Początki Apostolstwa Chorych	22
2. Kontynuacja dzieła Apostolstwa Chorych po drugiej wojnie światowej	38
3. Najnowsza historia Apostolstwa Chorych	63
Rozdział drugi. Społeczny kontekst współczesnego Apostolstwa Chorych	91
1. Czas pandemii	91
2. Najnowsze tendencje eutanatyczne	109
3. Niektóre trendy filozoficzne	130
Rozdział trzeci. Antropologiczna przestrzeń Apostolstwa Chorych	153
1. Psychologiczne aspekty choroby i starości	154
2. Zainteresowanie duchowością ze strony nauk empirycznych	167
3. Całościowe spojrzenie na człowieka z perspektywy filozoficzno-teologicznej	188
Rozdział czwarty. Teologiczny fundament Apostolstwa Chorych	209
1. Pytanie o cierpienie i tajemnica Boga w doświadczeniu Apostolstwa Chorych	210
2. Chrystologiczna podstawa odpowiedzi Apostolstwa Chorych na pytanie o cierpienie	230
3. Odpowiedź Apostolstwa Chorych na pytanie o cierpienie	260

Rozdział piąty. Eklezjalność Apostolstwa Chorych	283
1. Kościelno-pneumatologiczny charakter Apostolstwa Chorych	283
2. Apostolstwo Chorych a sakramenty Kościoła	306
3. Maryja i święci w duchowości Apostolstwa Chorych	337
Rozdział szósty. Cnoty teologalne w Apostolstwie Chorych	361
1. Między wiarą a rozumem	363
2. Między nadzieją nadprzyrodzoną a nadziejami ludzkimi	383
3. Między miłością otrzymaną a miłością okazaną	403
Rozdział siódmy. Apostolstwo Chorych we współczesnym Kościele	427
1. Ku Apostolstwu Chorych, czyli duszpasterstwo chorych	428
2. Dyskusja nad współczesnym kształtem Apostolstwa Chorych	460
3. Apostolstwo Chorych jako inspiracja dla współczesnego Kościoła	483
Zakończenie	495
Bibliografia	501
Skorowidz osobowy	533
Summary.	543

Wykaz skrótów

- AA – Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* (18.11.1965)
- ApCh – „Apostolstwo Chorych”, 1930–
- BF – *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, red. S. Głowa, I. Bieda, Księgarnia św. Wojciecha, Poznań 1988
- CA – Jan Paweł II, Encyklika *Centesimus annus* (1.05.1991)
- ChL – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* (30.12.1988)
- CiV – Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate* (29.06.2009)
- DCE – Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est* (25.12.2005)
- DH – Sobór Watykański II, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* (7.12.1965)
- DiM – Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia* (30.11.1980)
- EdE – Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17.04.2003)
- EiE – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa* (28.06.2003)
- EG – Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24.11.2013)
- EV – Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae* (25.03.1995)
- FeR – Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio* (14.09.1998)
- GrS – Jan Paweł II, List do rodzin *Gratissimam sane* (2.02.1994)
- GS – Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (7.12.1965)
- KKK – *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 2012
- KPK – Kodeks Prawa Kanonicznego (1983)
- LF – Franciszek, Encyklika *Lumen fidei* (29.06.2013)
- LG – Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (21.11.1964)
- MC – Pius XII, Encyklika *Mystici Corporis* (29.06.1943)
- MND – Jan Paweł II, List apostolski *Mane nobiscum Domine* (7.10.2004)
- PC – Franciszek, List apostolski *Patris corde* (8.12.2020)
- RC – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Redemptoris custos* (15.08.1989)
- ReP – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Reconciliatio et paenitentia* (2.12.1984)
- RH – Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis* (4.03.1979)

- RM_s – Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio* (7.12.1990)
RM_t – Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris Mater* (25.03.1987)
RVM – Jan Paweł II, List apostolski *Rosarium Virginis Mariae* (16.10.2002)
SC – Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* (4.12.1963)
SCr – Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis* (22.02.2007)
SD – Jan Paweł II, List apostolski *Salvifici doloris* (11.02.1984)
SpS – Benedykt XVI, Encyklika *Spe salvi* (30.11.2007)
VS – Jan Paweł II, Encyklika *Veritatis splendor* (6.08.1993)

Choroba i cierpienie są doświadczeniami powszechnie wpisanymi w ludzką egzystencję. Pandemia COVID-19 sprawiła, że w obliczu tych doświadczeń stało się nie tylko bardzo wiele pojedynczych osób czy też wspólnot rodzinnych, ale całe społeczeństwa. Zagrożenie wirusowym zakażeniem, choroba, śmierć stały się zjawiskami o charakterze globalnym. Społeczeństwa stanęły przed wyzwaniem pokonania pandemii. Zmultiplikowane zjawisko choroby spowodowało na nowo pytanie o fenomen cierpienia. Spojrzenie na pandemię już z pewnej perspektywy czasowej pozwala dojść do przekonania, że ludzkie i społeczne wysiłki w dużej mierze przyczyniały się do ograniczenia i zmniejszenia siły rażenia pandemii, z drugiej jednak strony – pozostaje, przynajmniej w pewnym stopniu, przekonanie o kruchości ludzkiej egzystencji oraz prawda, że cierpienie ciągle istnieje wśród ludzi, że mogą pojawiać się jego nowe postacie, związane na przykład z nowymi chorobami.

Apostolstwo Chorych, będące głównym tematem książki, jest wspólnotą, która od wielu lat staje w obliczu choroby, niepełnosprawności oraz słabości, także tych związanych z podeszłym wiekiem. Zostało założone w Niderlandach prawie 100 lat temu (dokładnie w 1925 roku) przez katolickiego księdza Wawrzyńca Jakuba Willenborga (Laurentius Jacobus Willenborg). Duchowa działalność wspólnoty rozwinęła się w wielu krajach Europy, a także Ameryki. Przez Francję dotarła w 1930 roku do przedwojennej Polski¹. Twórcą polskiej wspólnoty Apostolstwa Chorych był działający we Lwowie ks. Michał Rękas. Po drugiej wojnie światowej główna siedziba polskiego Apostolstwa Chorych została przeniesiona do Katowic, gdzie działa ono do dziś. W poszczególnych krajach Apostolstwo Chorych funkcjonowało przez wiele lat. Tak było na przykład we Francji. Z biegiem czasu działalność ta osłabła czy wręcz zanikła.

1 100-lecie polskiego Apostolstwa Chorych przypada na rok 2030. Numeracja miesięcznika „Apostolstwo Chorych” jest tak skonstruowana, że numer 1 przypada na rok 1930, co oznacza, że numerem 100 będzie oznaczony rok 2029. Taka numeracja sprawiła, że 50-lecie Apostolstwa w Polsce było obchodzone w 1979 r.

Godny szczególnego podkreślenia jest fakt, że w kraju założenia – w Niderlandach Apostolstwo Chorych funkcjonuje do dziś.

Od początku istnienia głównym celem Apostolstwa Chorych jest odkrywanie oraz wspólnotowe przeżywanie duchowego sensu cierpienia. Podstawowym wyrazem wspólnotowości nie tyle są różnego rodzaju spotkania, choć i takie są realizowane, ile raczej duchowa przynależność do wspólnoty oraz duchowa więź członków między sobą. Ta przynależność dokonuje się przez akceptację trzech duchowych warunków przynależności oraz posiada formalny charakter, polegający na wpisaniu się do tejże wspólnoty, mającej obecnie w Polsce charakter stowarzyszenia kościelnego. Trzy duchowe warunki przynależności do Apostolstwa Chorych brzmią – w aktualnym polskim ujęciu – następująco: „Osoba, która pragnie zostać członkiem Apostolstwa Chorych, powinna spełnić trzy warunki: 1. Przyjąć cierpienie z poddaniem się woli Bożej; 2. Znosić je cierpliwie, po chrześcijańsku, w zjednoczeniu z Jezusem, który się za nas ofiarował na krzyżu, ofiaruje się w Eucharystii i wciąż żyje w Kościele; 3. Ofiarować swe cierpienie Bogu w intencji przybliżenia Królestwa Bożego, za zbawienie świata, za Kościół i Ojczyznę, w intencji Ojca świętego”². Fenomenem Apostolstwa Chorych jest fakt, że warunki te istnieją praktycznie w niezmienionej formie od samego początku istnienia wspólnoty, czyli od roku 1925. Niderlandzki założyciel wymienia je po raz pierwszy w swoim trzecim z kolei liście do chorych, ze stycznia 1926 roku.

Niniejsza książka jest naukowym, dokonaniem w dziedzinie nauk teologicznych, opracowaniem duchowego doświadczenia wspólnoty, jej założeń oraz działalności. Najkrócej formułując problem badawczy, poszukuje się tutaj odpowiedzi na pytanie: na ile sens cierpienia odkryty i przeżywany przez członków wspólnoty Apostolstwa Chorych ma dziś, po stu latach działalności, znaczenie zarówno dla pojedynczego człowieka doświadczającego choroby, jak i dla dzisiejszego Kościoła i społeczeństwa? Pytanie to jest aktualne z dwóch zasadniczych powodów. Po pierwsze, z punktu widzenia historyczno-socjologicznego

² Jest to wersja, która w polskim miesięczniku „Apostolstwo Chorych” jest drukowana na przedostatniej stronie niezmiennie od marca 2008 r. Taki ich kształt znajduje się w aktualnie obowiązującym Statucie; por. *Statut Apostolstwa Chorych* (zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski 28.08.2020), rozdz. III, art. 5, pkt 3, 1 (Archiwum polskiego Apostolstwa Chorych, przy ul. M. Skłodowskiej-Curie 30/1; 40-058 Katowice). W francuskim miesięczniku trzy warunki przynależności (treściowo takie same, choć w wersji krótszej niż polska) były drukowane od pierwszego numeru wydanego w marcu 1929 r. Do dyskusji nad kształtem i brzmieniem tych warunków przyjdzie jeszcze wielokrotnie wracać.

można zauważyć zjawisko zanikania wspólnoty Apostolstwa Chorych w krajach, w których wcześniej działało prężnie; a więc zagadnienie aktualności założeń wspólnoty jest ważne. Po drugie, główne kategorie zawarte w trzech warunkach przynależności do Apostolstwa Chorych – przyjęcie cierpienia, znoszenie oraz ofiarowanie go – są współcześnie stawiane w stan oskarżenia. Formułuje się mianowicie podejrzenie o promowanie cierpiętnictwa, doloryzmu³, a także o odciąganie ludzi chorych od współczesnej medycyny. Mówi się dziś niejednokrotnie, że kto stara się promować Apostolstwo Chorych, stoi na antypodach rozwoju medycyny i technologii. G. O'Collins przywołał swego czasu szereg zastrzeżeń wobec kategorii ofiarowania, sam zresztą nie uznając tej kategorii za nieaktualną. Pisał:

U wielu Europejczyków i mieszkańców Ameryki Północnej jakakolwiek wersja ofiary budzi wstręt (...) W świecie zachodnim i poza nim mowa o ofierze wydaje się nie do pogodzenia ze współczesnymi «ideałami» samorealizacji i samospelnienia, «dobrego życia» lansowanego przez niekończące się reklamy i telenowele. (...) Najostrzejsza bodaj krytyka ofiarniczych interpretacji śmierci Chrystusa przychodzi ze strony współczesnego feminizmu. Niektóre feministyczne teolożki wysuwają zarzuty, że pewne tradycyjne przedstawienia Chrystusa jako niewinnej ofiary złożonej na przebłaganie za grzechy innych zostały nadużyte do legitymizacji cierpień niezliczonych kobiet⁴.

Według niektórych autorów kategoria ofiary jako „dobrego cierpienia” była wykorzystywana przez władze polityczne. Twierdzą oni, że dla niektórych władz cierpienie jest koniecznym „kozłem ofiarnym” dla utrzymania systemu polityczno-ekonomicznego⁵.

Problematyka wspólnoty Apostolstwa Chorych była już przedmiotem badań naukowych. Pierwszy raz została podjęta przez ks. Waldemara Durkę w ramach teologii duchowości. Owocem tamtych prac była rozprawa doktorska, opublikowana w 1998 roku pt. *Chrześcijańska postawa wobec cierpienia we-*

³ Por. B. Echard, *Souffrance spirituelle du patient en fin de vie, La question du sens*, Érès, Toulouse 2006, s. 122.

⁴ G. O'Collins, *Jezus nasz Odkupiciel. Chrześcijańskie ujęcie zbawienia*, tłum. J. Pocij, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009, s. 149.

⁵ Poglądy takie przywołuje B. Echard, *Souffrance spirituelle du patient en fin de vie...*, s. 120.

dług idei Apostolstwa Chorych⁶. Autor postawił sobie za zadanie przedstawienie integralnej koncepcji chrześcijańskiej postawy wobec cierpienia⁷. Przedstawił w formie syntetycznej historię polskiego Apostolstwa Chorych, do początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Szkieletowo omówił trzy elementy postawy wobec cierpienia, czyniąc to zasadniczo w oparciu o teksty ks. Michała Rękasa, założyciela polskiego Apostolstwa Chorych, opublikowane w ramach miesięcznika „Apostolstwo Chorych” oraz znajdujące się w archiwach. Wskazał też krótko na formy wsparcia ludzi chorych i cierpiących ze strony wspólnoty Kościoła, rodziny i służby zdrowia. Książkę tę można uznać za ogólne wprowadzenie w badania nad Apostolstwem Chorych.

15 lat po opublikowaniu przywołanej wyżej pozycji ukazała się książka Danuty Lenik pt. *Misja ewangelizacyjna osób cierpiących*⁸, będąca opublikowaną wersją rozprawy doktorskiej pt. *Oddziaływanie ewangelizacyjne osób cierpiących w świetle czasopisma „Apostolstwo Chorych”*. Badania były prowadzone w ramach teologii pastoralnej. Autorka postawiła sobie za zadanie przedstawienie ewangelizacyjnych możliwości ludzkiego cierpienia⁹. Na tle szeroko rozumianego apostołatu w Kościele wskazała, na czym polega apostołstwo ludzi chorych realizowane przez modlitwę oraz przez usensownienie cierpienia. Omówiła także ideę apostołstwa miłosierdzia, realizowanego wobec ludzi potrzebujących. Ukazała formy zespołowego apostołstwa urzeczywistnianego przez ludzi chorych, czyli głównie wspólnotę Apostolstwa Chorych. Książka została przygotowana, podobnie jak w przypadku publikacji ks. Durdy, zasadniczo w oparciu o teksty ks. M. Rękasa¹⁰. Uwzględniono także w znacznym stopniu nauczanie Kościoła, zwłaszcza św. Jana Pawła II oraz Benedykta XVI. Powstała zatem publikacja o charakterze przede wszystkim pastoralnym.

W niniejszej książce wspólnota Apostolstwa Chorych zostanie ukazana całościowo. Najogólniej mówiąc, będzie tutaj wykorzystana metoda specyficzna dla nauk teologicznych, czyli analiza tekstów, na podstawie której zostanie

⁶ W. Durda, *Chrześcijańska postawa wobec cierpienia według idei Apostolstwa Chorych*, Drukarnia Monika, Kraków 1998, ss. 180.

⁷ Por. tamże, s. 10.

⁸ D. Lenik, *Misja ewangelizacyjna osób cierpiących*, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2013, ss. 336.

⁹ Por. tamże, s. 8.

¹⁰ Por. tamże, s. 10.

wyprowadzona oryginalna synteza. Tak ogólnie sformułowana metoda pracy wymaga bardziej precyzyjnych narzędzi badawczych, wykorzystywanych w poszczególnych subdyscyplinach teologicznych, ale także w innych naukach nieteologicznych, przede wszystkim humanistycznych i społecznych. Te narzędzia zostaną przedstawione poniżej wraz z prezentacją poszczególnych etapów procesu badawczego.

Na prawie 100-letnie doświadczenie Apostolstwa Chorych przyjdzie tutaj spojrzeć jako na pewne zbiorowe doświadczenie duchowe. Ksiądz prof. Marek Chmielewski, specjalista teologii duchowości, opracował integralną metodę personalistyczną, służącą w ramach teologii duchowości badaniu doświadczenia duchowego. Fundamentem dla tej metody jest personalizizm chrześcijański z jego całościowym spojrzeniem na osobę ludzką. Na jego podstawie uruchamia się proces badania doświadczenia duchowego, który przebiega w kilku etapach: fenomenologiczny opis doświadczenia duchowego, weryfikacja doświadczenia duchowego, obiektywizacja w świetle Objawienia i nauczania Kościoła, wreszcie odkrywanie, wyjaśnianie i ustalanie praw życia duchowego¹¹. Warto tu zauważyć, że zaproponowana przez ks. M. Chmielewskiego metodologia pracy dla teologii duchowości jest zbieżna z metodą zaproponowaną przez Jana Pawła II dla teologii moralnej. W encyklice *Veritatis splendor* Ojciec święty napisał: „Skoro moralność Kościoła musi mieć wymiar normatywny, nie może sprowadzać teologii moralnej do rzędu dyscypliny wiedzy ukształtowanej wyłącznie w kontekście tak zwanych nauk o człowieku. Podczas gdy te ostatnie zajmują się moralnością jako zjawiskiem historycznym i społecznym, teologia moralna – choć musi oczywiście wykorzystywać nauki humanistyczne i przyrodnicze – to jednak nie może być podporządkowana bez reszty wynikom obserwacji naukowej lub analizy fenomenologicznej”¹². W odniesieniu do teologii duchowości metodologię ujmuje się następująco: „dla uniknięcia redukcjonizmu potrzebne jest otwieranie się na wiele cząstkowych metod badawczych, ale jednocześnie potrzebna jest dbałość o tożsamość teologiczną dyscypliny; nie można ulec chęci całkowitego upodobnienia się

¹¹ Por. M. Chmielewski, *Metodologiczne problemy posoborowej teologii duchowości katolickiej*, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2001, s. 180–200; J.K. Miczyński, *Współczesne ujęcia empirycznego charakteru teologii duchowości*, „Roczniki Teologiczne” 69 (2022), z. 6, s. 20–21.

¹² VS 111.

do innych i skądinąd wartościowych nauk humanistycznych¹³ oraz „tam więc, gdzie kończą się kompetencje wspomnianych nauk humanistycznych, otwiera się szeroka dziedzina refleksji teologicznej”¹⁴. Zbieżność metodologii teologii duchowości i teologii moralnej jest ważna dla niniejszej pracy, gdyż problematyka tych dwóch gałęzi teologicznych mocno się tutaj przenika, nie tylko w rozdziale szóstym, o czym przyjdzie jeszcze powiedzieć.

Książk M. Chmielewski zasadniczo odnosił swoją metodę do analizy doświadczenia duchowego pojedynczych osób. Tutaj metoda ta zostanie przeniesiona do analizy zbiorowego doświadczenia duchowego. Zastosowanie poszczególnych elementów metody opracowanej przez polskiego teologa zostanie zasygnalizowane w dalszych częściach niniejszego wprowadzenia.

Punktem wyjścia do badania doświadczenia Apostolstwa Chorych są źródła znajdujące się w trzech archiwach: w Bibliotece Uniwersytetu Nijmegen w Niderlandach¹⁵, w Francuskiej Bibliotece Narodowej im. F. Mitterranda w Paryżu, w której znajduje się archiwum francuskiego Apostolstwa Chorych oraz w archiwum polskiego Apostolstwa Chorych, ulokowanego obecnie w Katowicach. W niderlandzkim archiwum¹⁶ odnaleziono oryginalne pisma ks. W.J. Willenborga¹⁷, kierowane do ludzi chorych w postaci listów, wydawanych co miesiąc przez prawie 17 lat, od listopada 1925 do września 1942 roku.

¹³ J.K. Miczyński, *Współczesne ujęcia...*, s. 21.

¹⁴ M. Chmielewski, *Duchowość chrześcijańska na tle współczesnych koncepcji duchowości. Zarys problematyki*, „Roczniki Teologiczne” 64 (2017) z. 5, s. 177.

¹⁵ W Bibliotece Uniwersyteckiej w Nijmegen znajduje się specjalny dział: Centrum Dokumentacji Katolickiej (Katholiek Documentatie Centrum), który przechowuje, porządkuje i udostępnia archiwa, książki, broszury, czasopisma, materiały wizualne i dźwiękowe, pochodzące od osób i instytucji katolickich w Holandii. Kolekcje dotyczą życia katolickiego od 1800 r. Katholiek Documentatie Centrum, <https://www.ru.nl/kdc/kdc/> [dostęp: 1.10.2023].

¹⁶ W Centrum Dokumentacji Katolickiej znajduje się specjalny sektor poświęcony holenderskiemu Apostolstwu Chorych: Archief Ziekenapostolaat Archiefnummer: 699 Archiefnaam: ZIAP Sector: Kerkelijk en godsdienstig leven Soort archief: Instellingsarchief Datering: 1924–1990. Została tam stworzona lista dokumentów Apostolstwa Chorych. *Ziekenapostolaat*, https://www.ru.nl/kdc/bladeren/archieven-thema/subpagina-archieven-thema/kerkelijk-godsdienstig-leven/archieven_van/archieven_i/ziekenapostolaat/ [dostęp: 1.10.2023].

¹⁷ Archief Ziekenapostolaat, Plaatsingslijst: pozycje nr 10 do 12, s. 1: Ziekenbrieven. Getypt nr 10. 1925–1930, nr 11. 1931–1935, nr 12. 1936–1942. *Ziekenapostolaat*, https://www.ru.nl/kdc/bladeren/archieven-thema/subpagina-archieven-thema/kerkelijk-godsdienstig-leven/archieven_van/archieven_i/ziekenapostolaat/ [dostęp: 1.10.2023].

Listy te mają postać maszynopisu. Każdy ma objętość około 1,5 strony. Listów jest około 190¹⁸.

Listy do chorych wydawane przez francuskie Apostolstwo Chorych odnaleziono w Bibliotece Narodowej Mitterranda w Paryżu¹⁹. Są to kilkustronicowe broszury pod niezmiennym tytułem „Le Message. Organe Mensuel de l'Apostolat des Malades”, publikowane przez sekretariat francuskiego Apostolstwa Chorych. Były wydawane regularnie co miesiąc od marca 1929 do października 2002 roku²⁰. Analiza zawartości Biblioteki Mitterranda pod kątem materiałów dotyczących Apostolstwa Chorych doprowadziła do przekonania, że zarówno francuskie Apostolstwo, jak i Apostolstwo Chorych obecne w innych krajach nie doczekało się żadnego całościowego opracowania w języku francuskim, zarówno w aspekcie historycznym, jak i teologicznym²¹.

Jeśli chodzi o archiwum polskiego Apostolstwa Chorych, to należy stwierdzić, że źródła są bardziej rozbudowane, w tym sensie, że tzw. List do chorych z biegiem lat poszerzał swoje łamy, przechodząc od formy listu wydawanego jednoosobowo przez pierwszych sekretarzy polskiego Apostolstwa Chorych do rozbudowanego wspólnie miesięcznika „Apostolstwo Chorych. List do osób chorych i niepełnosprawnych”.

Wstępna analiza źródeł pozwoliła na sformułowanie tezy, że możliwe jest przedstawienie historycznego opisu działalności polskiego Apostolstwa Chorych z uwzględnieniem jego holenderskich korzeni. Do realizacji tego zadania potrzebna będzie analiza polskiego listu do chorych „Apostolstwo Chorych”, a także innych dokumentów znajdujących się w archiwum w Katowicach. Zostanie tutaj wykorzystana metoda badań historycznych w podstawowym zakresie. Opis działalności można roboczo nazwać zewnętrznym wymiarem duchowego doświadczenia Apostolstwa Chorych, który zostanie przedstawiony w rozdziale pierwszym. Będzie to – według metody ks. M. Chmielewskiego –

¹⁸ Dla potrzeb książki ustalono prosty sposób cytowania: Inicjał pierwszego imienia (w brzmieniu holenderskim), inicjał nazwiska, dwie ostatnie cyfry roku wydania listu oraz liczba wskazująca miesiąc, np. L.W. 26.1: to list wydany w 1926 r., w styczniu.

¹⁹ Por. Bibliothèque Nationale de France, <https://www.bnf.fr/> [dostęp: 1.10.2023].

²⁰ Por. *Notice bibliographique Le Message: organe mensuel de l'Apostolat des malades*, <https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb345348268> [dostęp: 21.07.2023].

²¹ *Notices bibliographiques*, <https://catalogue.bnf.fr/changerPage.do?motRecherche=Apostolat+des+malades&nbResultParPage=10&afficheRegroup=false&affinageActif=false&pageEnCours=1&nbPage=4&trouveDansFiltre=NoticePUB&triResultParPage=0&critereRecherche=0> [dostęp: 1.10.2023].

ów fenomenologiczny opis zbiorowego doświadczenia duchowego. Jego odpowiednikiem jest pierwszy człon podtytułu książki („100-letnie doświadczenie duchowe”).

Bardzo ciekawe okazały się wyniki wstępnej analizy tekstów holenderskiego założyciela Apostolstwa Chorych. Te badania polegały na: zdigitalizowaniu wszystkich pism, przetłumaczeniu ich w całości z języka holenderskiego na język polski oraz pierwszej ich lekturze, która ukazała bogactwo myśli teologicznej ks. W.J. Willenborga zrodzonej ze stałego spotkania z ludźmi chorymi. Listy te można potraktować jako świadectwo korzeni duchowego doświadczenia Apostolstwa Chorych. Są one ciekawym źródłem teologiczno-duchowym, które trzeba poddać pogłębionej hermeneutyce²². Należy podkreślić, że w środowisku holenderskim listy nie zostały nigdy teologicznie opracowane. Przekonanie to zrodziło się po przebadaniu archiwum holenderskiego Apostolstwa Chorych oraz po konsultacjach z osobami aktualnie odpowiedzialnymi za Apostolstwo Chorych w Niderlandach²³. Jeśli chodzi o wstępną analizę francuskich źródeł Apostolstwa Chorych pod kątem doświadczenia duchowego w wymiarze wewnętrznym, to zauważono, że nie wnosi ono istotowo nowych treści w zbiorowe doświadczenie duchowe i dlatego źródła te zostaną tu uwzględnione jako uzupełnienie w stosunku do myśli duchowo-teologicznej ks. W.J. Willenborga. Także polskie źródła doświadczenia Apostolstwa Chorych postanowiono uznać za uzupełnienie doświadczenia holenderskiego.

Ostatecznie pisma założyciela, uzupełnione o teksty z polskiego i francuskiego Apostolstwa Chorych, staną się głównym źródłem niniejszej publikacji. Zostaną poddane szczegółowej analizie teologicznej przede wszystkim pod kątem zgodności z przesłaniem biblijnym oraz nauczaniem Kościoła, ale także pod kątem ich aktualnej nośności we współczesnym Kościele.

Aby była możliwa taka pogłębiona analiza teologiczna, konieczne będzie wykonanie dwóch wprowadzeń: społecznego oraz antropologicznego. W ramach wprowadzenia społecznego zostanie zarysowany sposób podejścia współczesnych społeczeństw do choroby i cierpienia. Będzie chodziło o osadzenie doświadczenia duchowego Apostolstwa Chorych w aktualnych realiach. Jak już wspomniano, czas pandemii postawił z nową siłą pytania o samo cierpienie, o podejście do niego, o jego sens. Uaktywnił także w wielu społecznościach silne działania proeutanatyczne. Przy opisie społecznego kontekstu zostaną

²² Por. J.K. Miczyński, *Współczesne ujęcia...*, s. 17–18.

²³ Por. A. Bartoszek, *Śladami Apostolstwa Chorych*, ApCh 94 (2023) nr 10, s. 44–49.

też uwzględnione niektóre współczesne nurty filozoficzne, mające wpływ na postrzeganie cierpienia. Będzie trzeba zatrzymać się przy indywidualizmie, pogłębiającym samotność, sekularyzmie, coraz bardziej zamykającym człowieka na odniesienia transcendentne, oraz transhumanizmie i jego przekonaniu, że z pomocą najnowszych technologii możliwe stanie się usunięcie cierpienia z życia poszczególnych ludzi i całych społeczeństw. Zostanie to wszystko przedstawione w rozdziale drugim, który będzie opisem kontekstu funkcjonowania Apostolstwa Chorych we współczesnym społeczeństwie i stanie się swoistą prowokacją dla samego Apostolstwa Chorych. Pytanie o aktualność sposobu podejścia do cierpienia wypracowanego przez Apostolstwo zostanie wręcz wystrzeżone. Zostaną tu wykorzystane opracowania społeczne oraz filozoficzne.

Rozdział trzeci będzie miał charakter antropologiczny. W duchu personalizmu chrześcijańskiego, będącego – zgodnie z założeniami ks. M. Chmielewskiego – jedną z podstaw analizy doświadczenia duchowego, zostanie całościowo ukazana naznaczona cierpieniem choroby osoba ludzka jako taka. Człowiek bowiem odkrywa, że cierpienie nie jest tylko zwykłym doznawaniem bólu fizycznego, ale jest przeżyciem psychiczno-duchowym. Dlatego tak ważne okazują się dla chorego zarówno wsparcie psychiczne, jak i opieka duchowa, o której w obrębie samej medycyny mówi się coraz więcej. Te właśnie formy pomocy człowiekowi będą w tym miejscu przybliżone. Zostaną uwzględnione opracowania psychologiczne, ukazujące powiązanie ludzkiej psychiki z duchowością, opracowania medyczne, uznające wagę opieki duchowej w medycynie, a także opracowania personalistyczno-teologiczne, wskazujące na najgłębsze wymiary duchowości człowieka, w których dokonuje się spotkanie człowieka z Bogiem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. W tych najgłębszych wymiarach człowieczeństwa realizuje się bowiem doświadczenie duchowe Apostolstwa Chorych.

Kolejne trzy rozdziały będą stanowiły główny trzon duchowo-teologicznego przesłania Apostolstwa Chorych, wydobytego zasadniczo z pism ks. W.J. Willenborga. Pierwszy raz od czasów życia założyciela będą one szeroko publikowane. Myśli niderlandzkiego księdza, uzupełnione o teksty francuskie i polskie są bazowymi źródłami wykorzystanymi w trzech zapowiadanych rozdziałach. Źródła bazowe zostaną zestawione ze źródłami ogólnoteologicznymi: Pismem św., tekstami liturgicznymi, dokumentami Kościoła oraz nauczaniem poszczególnych teologów, podejmujących zagadnienie cierpienia i choroby. W tych trzech rozdziałach będzie chodziło o realizację kilku zadań. Po pierwsze, zostaną odczytane pisma ks. W.J. Willenborga w świetle źródeł biblijnych oraz

dokumentów nauczania Kościoła. Po drugie, będzie przeprowadzona weryfikacja i obiektywizacja przesłania założyciela Apostolstwa. Te dwa zadania są spójne z metodą zaproponowaną przez ks. M. Chmielewskiego. Po trzecie, nastąpi próba uporządkowania myśli ks. W.J. Willenborga (jego listy nie są przecież systematycznym wykładem teologii), aby uczynić z niej – już w formie usystematyzowanej oraz biblijnie i doktrynalnie pogłębionej – podstawę teologiczną Apostolstwa Chorych. Po czwarte, zostanie pokazane, w jaki sposób przesłanie niderlandzkiego założyciela Apostolstwa Chorych zostało podjęte przez polską wspólnotę i na ile jest ono realizowane aktualnie. Tym trzem zapowiadany tu rozdziałom odpowiada drugi, środkowy człon podtytułu książki – „Podstawy teologiczne”.

Warto teraz spojrzeć bardziej szczegółowo na zapowiadane trzy „teologiczne” rozdziały. W ramach rozdziału czwartego zostanie podjęta refleksja nad chystocentrycznością Apostolstwa Chorych. Człowiek, szczególnie wierzący, kieruje nieraz pytania o sens cierpienia w stronę Boga. Odpowiedzi na te pytania mogą być różne. Wspólnota Apostolstwa Chorych przynosi jedną z takich odpowiedzi. Będzie tu poddana analizie chrystologiczność i soteriologiczność tej odpowiedzi. Zostaną uwzględnione szczegółowe źródła biblijne, systematyzowane w oparciu o teologię dogmatyczną, szczególnie chrystologię oraz soteriologię.

W rozdziale piątym zostanie poddana analizie eklezjalność Apostolstwa Chorych. Będą tu poszukiwane odpowiedzi na pytania: na ile jest ono częścią wielkiej wspólnoty Kościoła, otwartej na działanie Ducha Świętego oraz umacniającej swoją egzystencję poprzez uczestnictwo w sakramentach świętych? Czy doświadczenie duchowe jest spójne z życiem niektórych postaci Kościoła, w tym nade wszystko Maryi? Szczegółowe dane biblijne będą w tym rozdziale wyjaśniane z pomocą eklezjologii, sakramentologii oraz mariologii.

Rozdział szósty będzie miejscem odniesienia duchowości Apostolstwa Chorych do trzech cnót teologicznych, czyli do wiary, nadziei i miłości. Zostanie tu postawione pytanie: na ile postawy wobec cierpienia promowane przez Apostolstwo wymagają osadzenia na fundamencie wiary oraz czy to osadzenie w wierze nie stoi w sprzeczności z ludzkim rozumem i nie neguje współczesnych osiągnięć w obszarze medycyny i psychologii? Zostanie też sprawdzone, czy duchowość Apostolstwa Chorych potrzebuje podstaw w chrześcijańskiej nadziei, a jeśli tak, to czy nie staje się zarówno ono samo, jak i cała nadzieja chrześcijańska, formą utopii lub alienacji? Czy taka duchowość prowadzi do realnego postrzegania życia teraźniejszego oraz do pozytywnego spojrzenia

w przyszłość? Apostolstwo Chorych zostanie też odniesione do cnoty miłości, w niej szukając punktów wyjścia do istotnej dla wspólnoty postawy ofiarowania. To będzie rozdział o charakterze teologicznomoralnym. To w ramach teologii moralnej szeroko analizuje się cnoty teologiczne i czyni się to na wskroś dynamicznie. Teologia moralna posiada bowiem „wewnętrzny wymiar duchowy, uwzględniając pełny rozwój *imago Dei*, ukryty w człowieku oraz prawa procesu duchowego, opisanego przez chrześcijańską ascetykę i mistykę”²⁴, czyli teologię duchowości.

W zakończeniu rozdziału szóstego zostanie zrealizowany ostatni etap integralnej metody personalistycznej, polegający na odkrywaniu, wyjaśnianiu i ustalaniu praw życia duchowego. W tym miejscu w oparciu o analizy antropologiczne i teologiczne nastąpi ostateczna weryfikacja trzech warunków przynależności do Apostolstwa Chorych, będących fundamentami duchowości wspólnoty. Zostaną zaproponowane pewne modyfikacje tychże warunków.

Wreszcie rozdział siódmy przedstawi miejsce Apostolstwa Chorych we współczesnym Kościele. Najpierw zostaną przeprowadzone poszukiwania odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób realizowane w Kościele duszpasterstwo chorych może podprowadzać pod Apostolstwo Chorych? W drugiej kolejności zostaną sformułowane postulaty dla współczesnego kształtu wspólnoty Apostolstwa. Będą to dwa typy postulatów, wzajemnie się przeplatających. Pierwszy będzie dotyczył zagadnień duchowych i będzie stanowił rozwinięcie ostatniego etapu integralnej metody personalistycznej, którego teologiczne zręby pojawiają się w zakończeniu rozdziału szóstego. Drugi typ postulatów będzie miał charakter bardziej pastoralny. Będzie chodziło o wskazanie praktycznych ścieżek, którymi mogłoby kroczyć współczesne Apostolstwo Chorych. Wreszcie na samym końcu zostaną wskazane obszary, w których współczesny Kościół mógłby zaczerpnąć z bogactwa teologiczno-duchowego Apostolstwa Chorych. Zasadniczo w tym rozdziale zostaną wykorzystane opracowania teologiczno-pastoralne.

²⁴ VS 111.

Skorowidz osobowy¹

A

Adamska Immaculata Janina 359
Adamski Stanisław 38, 39–40, 44
Aengenent Jan 29
Anaksagoras 196
Atlani-Duault Laëtitia 98, 433
Augustyn św. 213, 225, 336, 408
Aupetit Michele 126

B

Badano Chiara Luce bł. 76
Badano Chiary Luce bł. rodzice 76
Badura-Madej Wanda 166
Baktit Saïda Aoulad 183
Bartoszek Antoni 16, 22, 35, 39, 40, 42, 45, 50, 63, 66, 82, 99, 109, 111, 115, 142, 160, 162, 163, 165, 205–206, 428, 434, 440
Bartoszek Wojciech 59, 63–68, 70–73, 75–76, 77–89, 225, 307, 316, 330, 334, 349, 350, 355, 356, 359, 372, 428, 474–475, 481
Bartoszewska Łucja 166
Baszyński Adam 104
Baudin Elisabeth 81
Baziak Eugeniusz 31, 39–40
Bedlicki Michał 165, 187–188
Bednarski Damian 32, 38, 45

Bednorz Herbert 44, 45
Bejda Grzegorz 96
Bekas Maciej 53
Bell Daniel 138
Benedykt XVI (Joseph Ratzinger) 12, 76, 234–235, 257–258, 322, 373, 384, 387–388, 390, 392, 393–396, 398–400, 402, 404, 406–407, 409, 414–417, 431, 432, 450, 490–492
Benedykt z Nursji św. 355
Berkan Kazimiera 31
Bernaciński Łukasz 456, 459
Berthelon Pierre 60
Białkowska-Cichoń Izabela 318, 379
Bienieki Juliusz 44
Bilczewski Józef św. 31
Biliński Wojciech 38
Block B.L. 161, 162, 166
Boer Ted de 111
Bolt Ineke 113
Bort Els 109
Bosko Jan św. 432
Bourne Franciszek 27
Brenier Marine 125
Brink Jan Auke 112
Bronk Krzysztof 126
Brożek Beata 181
Brzezinka Mieczysław 196

¹ Indeks nie obejmuje wykazu skrótów oraz bibliografii.

Brzys Boguslaw 77
 Bunschoten Floris 62
 Burski Krzysztof 201

C

Callier Augustyn 124
 Carter Kay 118
 Centeno Carlos 124
 Centeno Teilhard de 149
 Chmielewski Marek 13-14, 15, 17, 18, 81,
 170, 186, 194, 195, 197, 200, 201, 202, 203,
 304, 418, 458
 Chmielewski P. 346
 Chmielowski Adam św. 43, 355
 Chrostowski Waldemar 287, 380
 Chrzanowska Hanna bł. 73, 355
 Ciak Wojciech 185
 Ciałkowska-Rysz Aleksandra 205
 Cieciora Tomasz 88
 Ciešlik Tadeusz 71
 Codou Martial 41-42
 Cogiel Renata 75, 81, 83-84, 156, 157, 163,
 355, 462, 466, 479
 Czabała Czesław 158
 Czakański Tadeusz 78
 Czakowska Helena 99
 Czernecki Roman 415

D

Đačok Jan 146, 148, 150
 Dajmund Danuta 25, 30, 31, 33, 34, 35,
 36, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48,
 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59,
 83, 84, 157
 Damour Franck 149
 Damps-Konstańska Iwona 181

Delsol Chantal 129
 Derdziuk Andrzej 335
 Derville Franck 81
 Desmet Marc 149, 206, 465
 Dijkstra Pia 113
 Dinzelbacher Peter 169
 Dodd Charles Harold 241
 Dogdu Aynur 183
 Doleżał-Nowicka Irena 279, 422
 Douillet Cyril 80
 Drobot Paweł 483
 Duchêne Valérie 182
 Duława Jan 81
 Duplacy Jean 372
 Durda Waldemar 11, 12
 Durocher Paul-André 118
 Dutkiewicz Eugeniusz 56, 81
 Dutkiewicz Tomasz 363
 Dziadosz Willem 123

E

Echard Bénédicte 11, 145, 191, 204
 Eijk Willem 114-115, 126, 136

F

Falroni Olivier 125
 Farrugia Edward G. 326
 Faustyna Kowalska św. 355
 Favale Agostino 201
 Felipe VI 123
 Fiłon Joanna 93
 Fino Catherine 199, 490
 Flieger Michał 98, 102
 Franciszek papież 76, 88, 351-352, 354,
 369, 379, 431, 432, 438, 453, 469, 472,
 490-491

Franciszek Salezy św. 203
 Franciszek z Asyżu św. 328, 432
 Frankl Victor 172, 174, 415
 Furman Filip 456, 459

G

Gajewski Piotr 165, 187, 188
 Galarowicz Jan 389, 400, 403, 432, 439
 Galichon Bertrand 80, 205, 250, 278, 411, 443, 459
 Galli Andrea 115
 Gałązka Włodzimierz 226, 392, 393
 Gałkowska-Bachanek Maria 161
 Gasparri Piotr 28
 Gądecki Stanisław 389
 Giblet Jean 215
 Gigilewicz Edward 138, 213, 332
 Glac Izabela 104
 Glac Wojciech 94
 Glemp Józef 51
 Głazewska Adela 30–31
 Gocko Jerzy 93
 Goedhart A., moderator niderlandzkiego Apostolstwa Chorych 62
 Góralski Piotr 117
 Grabarczyk Paweł 146
 Greger Piotr 77
 Grewiński Mirosław 94
 Grey Aubrey de 145
 Gros Florence 81
 Gruchoła Małgorzata 479
 Gruszczyńska Ewa 171–173
 Gryglewicz Feliks 34
 Grzelak Szymon 105–106
 Guardini Romano 264

Gueullette Jean-Marie 130
 Guzowski Andrzej 93
 Gwioździk Marek 88

H

Hadryś Jacek 323
 Hajder Mateusz 396
 Hajduk Ryszard 191, 392, 483, 484
 Harari Yuval Noah 149
 Hareźga Stanisław 252
 Hauskeller Michael 150
 Hegel Georg 196
 Heidegger Martin 191
 Heitzman Janusz 96–97
 Henderson Viginia 204
 Henryk książę Luksemburga 117
 Hergesel Tomasz 228, 234, 242
 Heska-Kwaśniewicz Krystyna 32
 Heszen-Niejodek Irena 170–173
 Higgins Robert 205
 Hirsch Godefroy 182
 Hlond August 32, 40
 Hobbes Thomas 134
 Hoeck Maurtis van 22–29
 Hoinkis Andrzej 323
 Huxley Julian 144, 148

I

Ignacy Loyola św. 432
 Illg Jerzy 196
 Ilwicki Piotr 76

J

Jachimczak Józef 56
 Jacquemin Dominique 169, 182, 192, 204, 372

- Jacquemin Edmond 226
 Jadwiga Andegaweńska św. 335
 Jaklewicz Tomasz 213, 225, 258, 330, 350, 355
 Jan Beyzym bł. 355
 Jan Boży św. 355, 432
 Jan Kanty św. 355
 Jan Paweł II św. (Karol Wojtyła) 48, 50, 170, 194–195, 207, 213–215, 228, 251, 256–267, 262, 264, 278, 279, 287, 294, 297, 304, 308, 317, 322, 323, 334, 335, 344, 347, 351–353, 364, 368, 369, 371, 374, 380, 381, 423, 429, 442, 448, 475, 484–485, 493
 Jan Vianney św. 23, 35
 Jan XXIII św. 44, 466
 Jankowski Augustyn 193, 307
 Janowicz Anna 185
 Jaricot Paulina bł. 59, 467
 Jaroszewski Zdzisław Józef 415
 Jarski Łukasz 83
 Jassem Ewa 181
 Jauffret-Roustide M. 97, 105
 Jonge Hugo de 114
 Józef Benedykt Cottolengo św. 432
- K**
- Kajnek Josef 56
 Kamil de Lellis św. 355, 432
 Kamiński Ryszard 56, 74
 Kania Witold 111
 Kaniak Czesław 31
 Kant Immanuel 134
 Kantor Józefa 54
 Karkosz Albert 71
 Karol Boromeusz św. 355
 Kartezjusz 132, 134
 Karuga Aleksandra 151
 Kęsy B. 161, 162, 166
 Kiernikowski Zbigniew 77
 Kijas Zdzisław 278
 Klemens Jan 78
 Klichowski Michał 144–151
 Klimasiński Maciej Wiktor 176–178, 185
 Kluczyńska Sylwia 158
 Kluz Marek 404, 412
 Kłos-Skrzypczak Aleksandra 22
 Kmetko Karol 29
 Knappik Jerzy 291, 368
 Kobienia Joachim 140, 371
 Kobylński Andrzej 114, 117, 118
 Kolbe Maksymilian Maria św. 43, 65, 355
 Kołakowski Leszek 208
 Konieczny Jerzy 93, 103
 Kopiec Jan 77
 Kornaszewska-Polak Monika 156, 157, 165
 Korthlas Ad 109
 Kostoń Michał 78
 Kotyński Marek 191, 392, 483, 384
 Kowalczyk Dariusz 99
 Kowalczyk Mirosław 393
 Kowalczyk Stanisław 134–135
 Kozubek Mariola Teresa 156
 Kozyra Józef 390
 Krajewska-Kułał Elżbieta 93, 96
 Krajnik Małgorzata 81, 165, 177
 Krakowiak Czesław 446, 450
 Krakowiak Piotr 185
 Kreis Waldemar 157

- Krobicki Marek 185
- Krok Dariusz 155, 159, 173-174, 198, 205, 367
- Krupka-Matuszczyk Irena 157
- Kübler-Ross Elisabeth 160, 279, 422-423
- Kucharczyk Mateusz 122
- Kujawska-Tenner Janina 155
- Kulik Halina 156
- Kułak-Bejda Agnieszka 93, 96
- Kuryś Agnieszka 143, 258, 443
- Kurzweil Ray 145, 147
- Kusiak-Witek Kinga 97
- Kusz Tomasz 375
- Kutaj-Wąsikowska Halina 165, 167, 188
- L**
- L.W. zob. Willenborg Wawrzyniec Jakub
- Lacan Marc François 215
- Leboul Danièle 169, 182, 204, 372
- Legemaate Johan 113
- Lekan Janusz 342
- Leki Aleksandra 258
- Lemański Janusz 212
- Lenik Danuta 12, 304, 440, 441
- Leon-Dufour Xavier 215, 224, 226, 372
- Lepłus M., benedyktyn 27, 31, 59, 421
- Lescrauwaat Jan 61
- Leszczyński Mariusz 77
- Leśnikowski Waclaw 433
- Lewis Clive Staples 216, 226, 369-370
- Liszyk Jerzy 78
- Locke John 134
- Lohfink Gerhard 233, 246
- Lubac Henri de 318-319, 325, 379
- Lucette A. 182
- Ł**
- Łabus Eugeniusz 53
- Łabuś-Centek Marta 181
- Łepkowski Jerzy 145-149
- Łukaszuk Cecylia 93
- Łukaszuk Romuald 34
- M**
- Machete Pedro 122
- Machinek Marian 128, 149
- Maciejewski Waldemar 67, 88
- Madej Andrzej 81, 166
- Malczak Łukasz 265, 318
- Malina Artur 81, 115, 218, 230-231, 253, 373
- Mallet Donatien 182
- Malski Janusz 466
- Malvy Denis 108, 152, 433, 449
- Marcinkiewicz Krzysztof 104
- Marcinkowska Urszula zob. Michalik-
-Marcinkowska Urszula
- Marczewski Marek 138
- Mariański Janusz 133, 138, 139, 143
- Marillac Luisa de św. 432
- Markiewicz Kamil 152, 374
- Markiewicz-Łoskot Grażyna 81
- Marks Karol 384-385
- Martin Ludwik i Zelia bł. 66
- Mastalerz Stanisław i Lucyna 71
- Mateusiak Joanna 172, 173
- Matka Teresa z Kalkuty św. 250, 355-
356, 432, 467
- Matray Bernard 204
- Matusiewicz Hubert 56
- Mazurkiewicz Piotr 137, 138, 141
- Metz Johann Baptist 259

- Mędała Stanisław 241, 243
 Michalik-Marcinkowska Urszula (Marcinkowska Urszula) 156
 Michalski Bogdan 467
 Michałowski Stanisław 39, 40, 42, 45, 54, 56–59, 74, 83–84, 420
 Mickiewicz Franciszek 228, 238, 239, 240
 Miczysławski Jan Krzysztof 13–14, 16, 199
 Migut Bogusław 322, 323, 449, 485
 Miklaszewska Justyna 134–135
 Mill John Stuart 135
 Misiurek Jerzy 201, 332
 Misztal Dawid 146, 148, 151–152
 Miziński Artur 64, 83
 Młynski Józef 94–95, 105
 Monod Jacques 125
 Montini Jan zob. Paweł VI
 Morciniec Piotr 111
 Moulins-Beaufort Éric de 98, 449
 Moyse Danielle 278
 Mstowska Ewa 201
 Müller Gerhard 140, 152, 371, 372, 374, 384, 404, 417
 Mupendawatu Jean-Marie 72
 Mursell Gordon 201
 Muszala Andrzej 81, 281–282
 Myszczyński Tadeusz 52, 54
 Myszor Jerzy 81
 Myszor Wincenty 78, 115
- N**
 Nadolski Bogusław 326, 390
 Napiórkowski Andrzej 285, 291, 323, 393
- Neumann-Klimasińska Natalia 176–178, 185
 Neves José Duarte 122
 Niechciałkowska Anna 100, 102
 Niesporek Marcin 88
 Nietzsche Friedrich 148
 Novarese Luigi bł. 466
 Nowak Antoni Jozafat 201
 Nowak Paweł 104, 466
 Nowak Stanisław 57
- O**
 O'Collins Gerald 11, 246, 249, 255–256, 326, 492
 Ogórek Placyd Paweł 226
 Olesiak Stanisław 54
 Olszar Henryk 22, 81
 Oldakowski Krzysztof 127
 Orione Ludwik św. 432
 Ożóg Jan 326
- P**
 Pacelli Eugeniusz zob. Pius XII
 Paciorek Antoni 233, 234, 237–238, 440–441, 454, 486
 Paweł VI (Jan Montini) 45, 46–47
 Pawlikowski Jakub 176–178, 185
 Pelczar Józef św. 43
 Piasecka Alicja 67
 Piątkowski Włodzimierz 93, 100, 105
 Pieciul-Karmińska Eliza 233
 Piegsa Joachim 291, 368, 373, 374, 384, 393
 Pieniek Jarosław 201
 Piesiur Mirosław 83
 Pikuła Norbert 94, 100

- Pio św. 355
 Pisarek Stanisław 402
 Pius XI 28–29, 37, 270, 271, 357, 426
 Pius XII (Eugeniusz Pacelli) 37, 43, 273, 285–286, 291–294
 Plotyn 196
 Płocka Maria 176–178, 185
 Pocij Jan 11, 246, 492
 Podleski Czesław 51–58, 64, 67, 74, 79, 83–84
 Podsiad Antoni 191–192, 207
 Poleszak Leszek 358
 Popielec Dominika 104
 Porfiri Aurelio 265, 318
 Prendergast Terrence 119
 Preuss Andrzej 151
 Przebierała Weronika 456, 459
 Przygoda Wiesław 56
 Psorulla Elwira Miriam 466
 Puchalski Christina 176–177, 179, 181, 184–185, 187
 Puchała Stanisław 78
 Pyszkowska Jadwiga 154
- R**
- Rackiewicz Marek 124
 Rahner Carl 373
 Rak Romuald 56
 Ratuszna Alicja 32
 Ratzinger Joseph zob. Benedykt XVI
 Ravasi Gianfranco 215, 217, 229, 243
 Regmunt Stefan 74
 Rekowska Julia 67
 Rękas Michał 9, 12, 22–25, 28–45, 53, 68, 78, 79, 86, 91, 211, 219, 220, 223–225, 229, 269–270, 279, 280–281, 293, 296, 303, 306, 316, 332, 345–346, 356–357, 367–368, 375, 397–398, 402, 419–420, 428, 445, 466, 468–469, 475, 476
- Ridouard André 224
 Rogoziński Paweł 156
 Rolheiser Ronald 169
 Romanek Michał 149
 Romaniuk Kazimierz 193, 224, 307, 372
 Roosen H., moderator niderlandzkiego Apostolstwa Chorych 62
 Roosmalen Teodor van 27
 Rorty Richard 132–133
 Rousseau Jean Jacques 134
 Rudnik Agnieszka 201
 Rustanowicz Magdalena 163
 Rzepka Barbara 215
- S**
- Salawa Aniela bł. 43
 Salik Dobromiła 42
 Saluneaux Gérentet de 60, 297, 304, 375
 Sanchez Pedro 123
 Sarah Robert 142, 258, 442–443
 Schaerer René 182
 Schneider Athanasius 265, 318
 Sénéchal Jeanne 125
 Sęk Helena 154–155, 158, 160, 161, 164–165
 Sicari Antonio Maria 196
 Sieczkowski Tomasz 146
 Sieradzka-Baziur Bożena 104
 Sikora Adam 316, 463
 Simonis Adrian 62, 116
 Skrzyńska-Rafałowska Agata 156
 Skrzypczak Robert 346–347

- Skworc Wiktor 64, 76–77, 83, 86, 87, 88, 99, 449
- Sobczyk Henryk 49–50, 53, 64, 68, 78
- Sobol Elżbieta 191
- Soubirous Bernadetta św. 73, 355
- Sousa Marcelo Rebelo de 121–122
- Stachowiak Lech 193
- Stalmach Magdalena 199
- Stasiak Sławomir 249, 250
- Stasiński Maciej 120–121
- Staśko Stanisław 56
- Stefanowicz Grzegorz 112
- Stein Edyta zob. Teresa Benedykta od Krzyża św.
- Steinhart Eric 149
- Steller B. 169, 162, 166
- Studen Stanisława 161
- Suchoń Andrzej 400
- Südbrack J., jezuita 27
- Sudbrack Josef 161, 169
- Sułowski Zygmunt 34
- Synowiec Helena 56
- Szczeklik Andrzej 189, 196, 202, 208
- Szczepaniak Lucjan 345
- Szczepański Marek 92, 101
- Szeroczyńska Małgorzata 111, 116, 117
- Szlachta Bogdan 132
- Szostek Andrzej 134
- Szurlej Jan 30, 32–33, 38, 45–49, 53, 54, 57, 78, 79, 357
- Szymczyk Leokadia 156
- Szymik Jerzy 81, 384
- Szymona-Palkowska Katarzyna 161
- Ś**
- Śliwińska Beata 201
- T**
- Taleb Nassim Nicholas 92, 101
- Taylor Gloria 118
- Teijlingen Eric van 62
- Teresa Benedykta od Krzyża św. (Edyta Stein) 355, 356–359, 381, 392, 419–420
- Teresa od Dzieciątka Jezusa św. 66, 355, 356–357, 467
- Thiel Marie-Jo 169, 197
- Tilburt Jon 178
- Tirosh-Samuelson Hava 148, 150
- Tomasz z Akwinu św. 132, 189, 197, 213, 225, 243, 256, 308, 319, 364, 367
- Touraine Jean-Louis 125
- Trébuchet Marie-Dominique 108, 187
- Tronina Antoni 213, 214
- Turrel Jean 59
- Twardowski Bolesław 30–32, 34, 40
- Tybinka Katarzyna 169
- Tykarski Sławomir 95
- U**
- Urban Marek 191
- Urbański Stanisław 226, 250, 251, 363, 392–393
- V**
- Verhagen Edward 111
- Versteeg John 57, 62, 63, 80
- Vimort Jean 204
- Voets B., archiwista 22, 30, 62
- W**
- Walden-Gałuszko Krystyna de 81, 160, 166, 205
- Walkusz Jan 61

- Waszkiewicz Napoleon 96
 Wawrzynowicz Halina 94
 Wątroba Jan 77
 Weber Max 138
 Weisshaupt Jacques 149, 206, 465
 Widera-Podsiadło Katarzyna 75
 Widła Bogusław 169
 Wielebski Tomasz 452, 478, 481
 Wiesner Małgorzata 176
 Wilk Jan 201
 Wilk Janusz 442
 Wilk Magdalena 104
 Willenborg F.A., wuj W.J. Willenborga 23
 Willenborg Laurentius Jacobus zob. Willenborg Wawrzyniec Jakub
 Willenborg Wawrzyniec Jakub (Willenborg Laurentius Jacobus; L.W.) 9, 14, 15, 16, 17–18, 22–24, 26–28, 30, 33, 37, 56, 60, 61, 62, 68, 80, 211, 219, 220–225, 229, 235, 236, 245, 260–261, 265–280, 293, 295–306, 309–310, 312–316, 319–321, 323–329, 331–334, 338–343, 345–346, 348, 350–354, 357–358, 361–368, 365, 377, 381–383, 385, 386, 389, 392, 394, 396–398, 401, 403–416, 421–422, 424, 467, 475–476, 478, 487, 496–499
 Wincenty à Paulo św. 355
 Winkel J.C.H. van, moderator niderlandzkiego Apostolstwa Chorych 62
 Wiśniowski Eugeniusz 61
 Wit Zbigniew 25
 Wojtasik Andrzej 216, 370
 Wojtasik Katarzyna 157
 Wojterzanka Agata 53
 Wojtyła Karol zob. Jan Paweł II św.
 Wójtowicz Marek 148–150
 Wylęgała Edward 81
 Wylężek Stefan 77
 Wyszyński Stefan bł. 43, 44, 45–46
- X**
- Xerri Jean-Guilhem 147, 150–151
- Z**
- Zabłocka-Żytka Lidia 158–159, 162–164
 Zadykowicz Tadeusz 450
 Zagrodzki Wojciech 392, 484
 Zajązkowska Beata 112–113, 115, 120–121
 Zarembski Zbigniew 138, 376, 379
 Zarzycki Stanisław 308
 Zawada Marian 195
 Zawadzka Dorota 199
 Zdebska Ewelina 94
 Zielińska Agnieszka 115
 Zieliński Zygmunt 134
 Zimoń Damian 51, 86
 Zimowski Zygmunt 76
 Zychowicz Juliusz 259, 264
 Zygo Karol 93, 100, 105
- Ż**
- Żak Barbara 326
 Żurawska Ewa 32
 Żyro Dorota 105–106

**The Apostolate of the Sick
100 years of spiritual experience –
theological foundations – pastoral perspectives**

Summary

The Apostolate of the Sick, which is the main topic of the book, is a community founded in the Netherlands a century ago (in 1925 to be precise) by Father Jacob Willenborg, pastor of the Catholic parish of Bloemendaal in the diocese of Haarlem Amsterdam. The spiritual activity of the community developed in many countries in Europe and also in America. Through France, it reached pre-war Poland. The founder of the Polish community of the Apostolate of the Sick was Father Michał Rękas, who was active in Lviv. After the Second World War the headquarters of the Apostolate was moved to Katowice, where it still operates today. Since its foundation, the main aim of the Apostolate of the Sick has been to discover and to live together the meaning of life marked by illness and suffering.

This monograph is the first comprehensive study of the Apostolate of the Sick, particularly the history of the community and the theology underlying it. The book seeks to answer the question: to what extent is the sense of suffering discovered and lived by the community of the Apostolate of the Sick relevant to contemporary man experiencing illness and to today's Church and society? Two types of sources are at the basis of the research which has resulted in this monograph. One group is general theological sources: Scripture, Church documents and the teaching of individual theologians. The second group are sources concerning the activities of the community of the Apostolate of the Sick. This group of sources was drawn essentially from three places: from the library of the University of Nijmegen in the Netherlands, where Fr Willenborg's very interesting writings from a theological point of view have been found; from the Mitterrand Library in Paris, which houses the archives relating to the French Apostolate of the Sick; and from the archives of the Polish Apostolate of the Sick, now located in Katowice.

The search for an answer to the main question posed here is carried out in the respective chapters of the book. The first chapter describes 100 years of activity of the Apostolate of the Sick with particular reference to the Dutch and Polish experiences. The continuity of this experience and the intensive development of the Apostolate of the Sick in Poland in recent years are indicated.

The second chapter shows the social context of the contemporary Apostolate of the Sick. The time of the pandemic has raised with renewed vigour questions about suffering itself, the

approach to it and its meaning. It has also stimulated actions legalising euthanasia and its practice in many communities. In describing the social context, some contemporary philosophical currents influencing the perception of suffering have also been taken into account. Above all, attention has been focused on transhumanism and its belief that, with the help of the latest technologies, it will become possible to remove suffering from the lives of individual people and entire societies.

The third chapter is deeply anthropological. It shows holistically the human being marked by illness and disability. This is because suffering is not simply experiencing physical pain, but is experienced in the psycho-spiritual interior. This is why both psychological support and spiritual care, which is increasingly being discussed in medicine itself, are so important for the sick person. It is these forms of human support that are presented here.

The fourth chapter presents the theological foundation of the Apostolate of the Sick. Man, especially the believer, when seeking an answer to the question of the meaning of suffering, also turns it towards God. The answers can be various. The community of the Apostolate of the Sick brings one of them. It is about accepting suffering according to God's will, carrying it in union with Jesus Christ and offering it for the salvation of the world. This response, which is specific to the Apostolate of the Sick, with its deepest Christological and soteriological dimension, is accepted and lived by many people, although this is sometimes done in the context of internal spiritual struggles.

The fifth chapter shows the ecclesiality of the Apostolate of the Sick. It demonstrates that it is part of the great community of the Church, open to the action of the Holy Spirit and strengthening its existence through participation in the sacraments. It is also shown that the religious life of numerous figures of the Church was a practical realisation of the spiritual principles discovered by the community of the Apostolate of the Sick.

Chapter Six relates the spirituality of the Apostolate of the Sick to the three theological virtues, namely faith, hope and charity. It shows that the attitudes towards suffering promoted by the Apostolate, although only acceptable on the foundation of faith, do not contradict human reason, nor do they negate contemporary developments in the field of medicine and psychology. It is shown that the spirituality of the Apostolate of the Sick is not any form of utopia or alienation, but that it is built on a foundation of Christian hope and leads to a realistic perception of present life and a positive view of the future. The Apostolate of the Sick is also presented as a form of active love, which is the opposite of escaping into individualism or egoism.

Finally, Chapter Seven presents the pastoral perspective of the eponymous community. Here it is reaffirmed once again that the Apostolate of the Sick is not primarily a service to the sick, but that it is the commitment of the sick themselves. At the same time, however, a committed pastoral care of the sick, carried out in the Church, can lead to the adoption of the attitudes

promoted by the Apostolate of the Sick. The chapter also formulates postulates for the contemporary shape of the community, which must not be stuck in the fixed patterns of action, but must seek new forms of commitment. It also points to the inspiration that the whole Church in general can draw from the spirituality of the Apostolate of the Sick. Particularly important is certainly the continual rediscovery of the sacrificial character of the Eucharist.

Broadly speaking, the book affirms that discovering and living the spiritual-religious sense of suffering is of great importance. It argues that promoting the meaningfulness of suffering is in no way a form of martyrdom or dolorism, nor does it generate passivity towards illness and disability. Making suffering meaningful leads to the empowerment of the sick person, who is not only a recipient of care from the Church and society, but becomes a spiritually active subject, even an apostle to his or her closer and further surroundings. The recognition of the deep meaning of a life marked by suffering and the subjective experiencing of oneself in suffering also constitute a spiritual and moral barrier against contemporary euthanasic attitudes which are widely developing.

Redakcja
Katarzyna Solecka

Projekt okładki
Tomasz Tomczuk

Krzyż na zdjęciu wykorzystanym na okładce książki został przygotowany w warsztacie terapii zajęciowej Ośrodka dla Osób Niepełnosprawnych Najświętsze Serce Jezusa w Rudzie Śląskiej, a zdjęcie wykonał Dariusz Sitko na Ochodzitej w Beskidzie Śląskim

Korektor
Marzena Marczyk

Łamanie
Marek Zagniński

Redaktor inicjujący
Paweł Radek

Nota copyrightowa obowiązująca do 30.06.2025
Copyright © 2024 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Sprzymyamy otwartej nauce. Od 1.07.2025 publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

 <https://orcid.org/0000-0002-8756-3767>
Bartoszek, Antoni
Apostolstwo Chorych : 100-letnie doświadczenie
duchowe – podstawy teologiczne – perspektywy
pastoralne / Antoni Bartoszek. – Wydanie I. –
Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu
Śląskiego, 2024

<https://doi.org/10.31261/PN.4220>
ISBN 978-83-226-4422-5
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-4423-2
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego,
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
<https://wydawnictwo.us.edu.pl>
e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Druk
volumina.pl Sp. z o.o.
ul. Księcia Witolda 7-9
71-063 Szczecin

Wydanie I. Ark. druk. 34,25. Ark. wyd. 38,5. Papier offset. 90g. PN 4220. Cena 94,90 zł (w tym VAT)

Apostolstwo Chorych powstało w Niderlandach w 1925 r. Podstawowym celem tej wspólnoty, istniejącej także w Polsce, jest odkrywanie duchowo-religijnego sensu życia naznaczonego chorobą i cierpieniem. Monografia jest pierwszym całościowym opracowaniem problematyki Apostolstwa Chorych, a szczególnie historii wspólnoty oraz teologii leżącej u jej podstaw. Została przygotowana w oparciu o źródła niderlandzkie, polskie i francuskie. Udowadnia, że rozpoznanie sensu cierpienia, choć następuje nieraz po dłuższej wewnętrznej walce, ma dla człowieka chorego wielkie znaczenie: przestaje być jedynie biernym odbiorcą opieki, a staje się aktywnym duchowo podmiotem. Postawa taka nie oznacza cierpiętnictwa ani odstąpienia od szukania pomocy medycznej. Stanowi natomiast duchowo-moralną barierę wobec eutanazji.

„Książka ks. dr. hab. Antoniego Bartosza jest godną uznania inicjatywą związaną ze zbliżającym się stuleciem Apostolstwa Chorych. Jest cennym i bodaj pierwszym tak obszernym źródłowym opracowaniem historii i teologii Apostolstwa Chorych, ze szczególnym akcentem położonym na jego polski nurt (nieprzerwany od początku i najbardziej dynamiczny). Nie tylko utrwała i przybliża cenne informacje historyczne, ale także w jakimś sensie wytycza właściwy, to jest teologicznie poprawny kierunek rozumienia tego dzieła w Kościele. (...) Prezentowane studium jest nie tylko swoistym pomnikiem na stulecie Apostolstwa Chorych, ale także cenną pomocą dla duszpasterzy (biskupów i prezbiterów) (...), jak również szeroko rozumianego personelu medycznego i wolontariuszy zaangażowanych w to dzieło”.

*Z recenzji wydawniczej
ks. prof. dr. hab. Marka Chmielewskiego*

„Książka jest niewątpliwie dziełem oryginalnym, nie tylko z racji pracy autora w archiwach w Niderlandach, Francji i w Polsce i użycia materiałów dostępnych pierwotnie jedynie małemu kręgowi odbiorców, a później niepublikowanych ponownie, ale przede wszystkim z racji samej koncepcji – zamysłu badawczego oraz jego konsekwentnej realizacji. Powiązanie wątków historycznych, socjologicznych z filozoficzno-teologicznymi w jedną spójną całość wymagało od autora umiejętności panowania nad tak różnorodnym i wielowątkowym materiałem, ale także dużej kreatywności powiązanych z dyscypliną badawczą. (...) Książka jest wyjątkowo udaną syntezą wyników badań historycznych i namysłu teologicznego, uzupełnioną o wiedzę pochodzącą z innych dyscyplin humanistycznych. Autorowi udało się stworzyć spójną całość”.

*Z recenzji wydawniczej
ks. prof. dr. hab. Mariana Machinka*

Cena 94,90 zł (w tym VAT)

ISBN 978-83-226-4423-2

9 788322 644232

Więcej o książce

